

Vidåpne grenser for flyktninger.

I det nordlige Uganda bor 135 000 flyktninger fra Sør-Sudan på et område på størrelse med Hedmark fylke. De blir tatt imot med åpne armer av ugandere som har ferskt i minne hvilket helvete livet på flukt kan være.

IZABELLA ROSENGREN
Frlansjournalist

Nyumanzi, Uganda. Søstrene Nyamai Manyang (15) og Nyabob Manyang (6) sitter i skyggen og holder hverandre hardt i hendene. De flyktet fra sitt hjem i Sør-Sudan for bare noen uker side etter at faren ble drept foran deres øyne. I tumultene som fulgte kom de bort fra sin mor og sine yngre brødre. Deres eldre brødre ble rekruttert til hæren. Nå er de i trygghet på Nyumanzi transittmottak i det nordlige Uganda i påvente av å få reise til en ny permanent bolig.

– Soldatene kom. Jeg har sett mennesker bli drept. Jeg tenker mye på det og har det ikke bra. Jeg savner mammaen min, sier Nyamai Manyang lavt med korte setninger. Hun og hennes søster er ikke alene. Siden konflikten i Sør-Sudan startet i 2011 har 2 millioner mennesker omkommet og 4 millioner har flyktet, blant annet til Uganda.

Automatisk flyktningstatus. Uganda sies å ha verdens mest sjenerøse flyktningpolitikk. I nord gir dette seg uttrykk i at et område litt større enn Hedmark fylke har tatt imot 135 000 flyktninger – nesten like mange som Sverige tok imot i fjor.

– Uganda har alltid hatt en åpen flyktningpolitikk, de tok for eksempel imot polske flyktninger under den annen verdenskrig. Det er heller ikke lenge siden landet sto midt oppi en borgerkrig, og ugandere selv måtte flykte, sier Charnelle Atti som er feltarbeider for Det Lutherske Verdensforbund (LVF) i Adjumani. Hun viser til den 20 år lange krigen mot den kristne terrorgruppen Herrens motstandshær (LRA) som herjet i det nordlige Uganda inntil for ti år siden. Under ledelse av krigsherren Joseph Kony førte de en såkalt hellig krig der mellom 30 000 og 50 000 barn ble tvangsrekruttert som barnesoldater og seksslaver, titusener av mennesker ble drept og 2 millioner mennesker ble tvunget på flukt.

Nå er det en omvendt situasjon, og når flyktningene er blitt registrert i Nyumanzi transittmottak, har de umiddelbart rett til jobb og kan bevege seg fritt i hele landet. Etter maks 21 dager på transittmottaket, får flyktningene flytte til sine nye permanente boliger. De får tildelt en tomt, materialer til en hytte som de må bygge selv og matrasjoner fra FN en gang i måneden.

– Meningen er at de skal bli selvforsørget i takt med at flere flyktninger kommer hit, og matrasjonene minskes, sier Atti.

Ugandas tilnærming er nærmest unik. I mange land er det ulovlig å ansette flyktning, og den som måtte gjøre det, risikerer høye bøter. De fleste steder i verden er flyktningenes liv begrenset til en stor innhegning med mange telt. Ofte bor de i slike leire i flere år uten noen mulighet til å kunne forsørge seg selv i det nye landet, noe FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har slått fast at «passiviserer og plasserer mennesker i et avhengighetsforhold».

FN-leir På transittmottaket får omtrent 3000 flyktninger to måltider om dagen. Etter maks 21 dager flytter de til permanente bosettinger.

Hirse FN forsyner bosettingene med matrasjoner. En basisvare er hirse, men ifølge sørsudanerne er det feil type hirse – de vil ha den hvite sorten, men får den røde. De mener det er årsaken til at barna får diaré.

Flyktningleir I Uganda kalles flyktningleire for bosettinger, siden ordet flyktningleir har en negative klang hos ugandere. Alle foto: ISABELLA ROSENGREN

..... fakta Uganda.

» Uganda var etter selvstendigheten fra britene i 1962, et av Afrikas rikeste land. Velstanden ble imidlertid kortvarig, og i 1971 utropte diktatoren Idi Amin seg til landets president. Amins åtte år ved makten førte til økonomisk krise, sosial nød og grove brudd på menneskerettighetene. Rundt 300 000 mennesker mistet livet i denne perioden. » Etter at Amins regjering ble

styrtet, fulgte en periode med flere kortvarige presidenter, inntil landets nåværende president Yoweri Museveni tok over i 1986. » Omtrent samtidig begynte den kristne terrorgruppen Herrens motstandshær (LRA) å spre skrekk i det nordlige Uganda. Under ledelse av Joseph Kony, for øvrig et navn på manges lepper etter dokumentarfilmen «Kony 2012», utførte de

kidnappinger, lemlesting, tortur og mord. Målet var en kilistisk stat styrt etter guds 10 bud. » Først i 2008 ble en permanent våpenhvile mellom LRA og Uganda undertegnet. LRA har siden trukket seg tilbake til grensetraktene mellom Den sentralafrikanske republikk, Kongo og Sør-Sudan.

Kilder: BBC og Wikipedia.

Ugandas tilnærming er nærmest unik. I mange land er det ulovlig å ansette en flyktning, og den som måtte gjøre det, risikerer høye bøter.

På gaten fant hun en toåring, naboens datter, gråtende og uten foreldrene. I dag tar hun hånd om barnet som om det skulle være hennes eget. Mannen vet hun ikke om fortsatt er i live.

Vidåpne grenser for flyktninger.

Lav standard. De frodige mangotrærne danner en kontrast til den røde jorden. Kvelden er kjølig, og 29-årige Margret Aslo drar koften tettere om seg. Hun flyktet fra Sør-Sudan for tre år siden, med sin da ettårige sønn, etter at soldater åpnet ild i byen hennes. På gaten fant hun en toåring, naboens datter, gråtende og uten foreldrene. I dag tar hun hånd om barnet som om det skulle være hennes eget. Mannen vet hun ikke om fortsatt er i live.

– Når de skyter, ser du deg ikke for, du bare løper, sier hun. Aslo bor i Boroli, en relativt liten bosetning med drøyt 7700 innbyggere. Hytten med halmtek har hun satt opp selv, og husholdningsbudsjettet tyner ved å selge deler av matrasjonen på markedet. Hun prøver også å dyrke kassava og hirse på den lille tomten foran hytta. Slik får hun rå til å betale skoleavgift på ca. 100 kroner pr. barn. Men til tross for at hun befinner seg i trygge omgivelser, kan hun ikke la være å tenke på livet før flukten.

– Livet på flukt var hardt, og jeg føler meg trygg her, men i forhold til Sør-Sudan er standarden veldig lav. Hjemme hadde vi penger, men her er det vanskelig å få dem til rekke til både meg og barna, sier hun og ser ned. I begynnelsen sto det så dårlig til at hun hadde selvmordstanker. Nå får hun psykososial støtte i form av gruppeterapi. – Før isolerte jeg meg, men nå kan jeg være ute blant folk igjen.

Ved siden av Margret Aslo sitter 26-årige Rose Dadia. Akkurat som Margret har hun snappet opp engelsken i leiren og forteller nå uklanderlig om sin forferdelige fra det helvetet som i dag er Sør-Sudan.

– Opprørerne tok seg inn på gården vår og drepte hele familien min. Jeg var inne på kjøkkenet med ungen min og overlevde takket være at de ikke gikk inn i huset. For at de ikke skulle oppdage oss, ventet jeg til det ble mørkt og klatret over muren. Jeg gikk hele veien til Uganda, og da jeg kom frem, var benene så hovne at jeg knapt kunne røre meg. Men hun klager ikke. Mennesker har klart seg gjennom lignende hendelser tidligere, så derfor bør hun kunne klare det også, mener hun.

– Jeg har tilgitt, men ikke glemt. Jeg er ikke den eneste her som har mistet familien.

Land til alle. I motsetning til Europa der asylmottak settes i brann og hatkriminalitet mot flyktninger øker, er sørsudanernes forhold til vertslandet og dets befolkning god. Abuk Achiek (36) har trukket seg vekk fra den ubarmhjertig stekende solen og sitter nå i skyggen under et av de mange mangotrærne som vokser spredt omkring. Hun flyktet fra Sør-Sudan for tre år siden, og ettersom hun tilhører folkegruppen dinka, ble hun plassert i Nyumanzi, den største bosetningen, der det bor 29 000 dinkaer. Flyktninger fra andre folkegrupper, spesielt nuere, må bo i en annen leir for å unngå de etniske motsetningene som henger ved gruppene fra tidligere.

– Vi føler oss velkomne. Det er så store områder her, at det er plass til alle, sier hun.

Men som mange andre, er hun frustrert over at pengene ikke strekker til, at maten er dårlig, og at det ikke finnes noen videregående skole i området. – Livet er bra. Noen av barna går på skole, men klassene er for store, og det finnes hverken barnehager eller videregående skole. Det er et stort problem, og ungdommen har ikke noe å ta seg til. Abuk Achiek benytter enhver anledning til utøve press. Hun er blitt valgt som kvinnes representant i det som kan beskrives som Nyumanzis selvbestaltede kommunestyre, og hun jobber konstant med å bedre levekårene blant beboerne.

Charnelle Atti beundrer initiativet, men minner samtidig om hvor vi befinner oss.

Bygger hus I den ubarmhjertig stekende solen står Nyanwut Chou. Hun er i full gang med å montere det som skal bli reisverket til sitt nye hus. Alle foto: ISABELLA ROSENGREN

«Det nordlige Uganda er langt fra paradiset på jord. Det er utrolig fattig, og livet er – uansett om du er flyktning eller ikke – veldig hardt og urettferdig. Likevel lever flyktninger og lokalbefolkning på samme vilkår.»

Charnelle Atti, feltarbeider i Det Lutherske Verdensforbund (LVF)

– Det nordlige Uganda er langt fra paradiset på jord. Det er utrolig fattig, og livet er – uansett om du er flyktning eller ikke – veldig hardt og urettferdig. Men likevel lever flyktninger og lokalbefolkning på samme vilkår, sier Atti.

Ifølge henne er uganderne til og med positivt innstilte til de nye innbyggerne fordi deres nærvær bidrar til flere jobbmuligheter. Og da skal man også huske på at forholdet mellom ulike folkegrupper, for eksempel sørsudanere og ugandere, ofte har vært alt annet enn bra. Etter ugandisk standard har flyktningene her det bedre enn mange familier ute på landsbygda. Noen har til og med anlagt gressplen og andedam.

Spørsmålet er om det finnes nok områder. Konflikten i Sør-Sudan ser ikke ut til å opphøre i nær fremtid, og flyktningstrømmen har igjen begynt å øke.

Få menn De fleste som flykter til Uganda, er kvinner og barn. Mennene blir enten igjen i Sør-Sudan for å slåss eller de er døde.

fakta

Konflikten i Sør-Sudan.

» Sør-Sudan er Afrikas og verdens yngste stat og ble selvstendig fra det øvrige Sudan i 2011.

» For at delingen skulle kunne gjennomføres, besluttet regjeringene i nord og sør å legge en rekke uløste konflikter på is og fortsette forhandlingene etter selvstendigheten. Det tok imidlertid ikke lang tid før stridigheter blusset opp, blant annet om retten til den lukrative oljen i grenseområdene.

» I 2013 ble oljekonflikten overskygget da maktkamp innen regjeringen og gammel rivalisering mellom de to største folkegruppene, dinkaer og nuere, utviklet seg til

borgerkrig. Millioner ble drevet på flukt, og all økonomisk og sosial utvikling opphørte. Massedrap, voldtekt, utenomrettslige henrettelser og tvangsrekruttering av tusentalls barnesoldater var daglige hendelser. Det hører med til saken at statssjefen Salva Kiir Mayardit er dinka, og hans fremste rival, tidligere visepresident Riek Machar, er nuere.

» Sommeren 2014 advarte FN om verdens verste matmangel, og omverden begynte å miste tålmodigheten med de sørsudanske lederne. Under trusler om FN-sanksjoner ble lederne i

august 2015 presset til å signere en fredsavtale. Men forsoningsarbeidet har gått i stå, og stridighetene har fortsatt flere steder. Andre folkegrupper anser seg ikke som del av fredsavtalen og har fortsatt sin strid.

» Mer enn 200 000 flyktninger har tatt seg inn i Uganda og Sudan. 300 000 har flyktet til Etiopia, og 50 000 har tatt seg over grensen til Kenya. I Adjumani ble det registrert 13 535 flyktninger frem til 10. Mars i år, mot 22 711 i hele 2015.

Kilder: Utenrikspolitiska Institutets landguide og Det Lutherske Verdensforbund (LVF).